

אזמרה לשמך

פסקי הלכות ותשובות מפי מורנו הגאון רבי עמרם פריד שליט"א

הלכות מזוזה

המוסר מזוזות ביתו לבדיקה, ברכה כשמחזיר מזוזה שנפלה, שו"ת שנשאלו בענין מזוזה

המוסר מזוזות ביתו לבדיקה, האם כשמחזיר צריך לברך.

יש לחלק בין שני אופנים: [א]. אם לאחר הבדיקה המזוזות נמצאו כשרות, אם עבר לילה ועדיין לא החזיר את המזוזות, יש לו לברך בשעה שמחזיר, אך אם לא עבר לילה אינו מברך¹. [ב]. אם המזוזות נמצאו פסולות, אף אם לא עבר לילה, צריך לחזור ולברך².

והוא כמחליף בית מזוזה שיהיה על דעת השולחן ערוך והרמ"א בפושט טליתו על דעת הלובשה מיד, וכן בחולץ תפילין על דעת להניחם מיד שוב, דדעת השולחן ערוך דצריך לברך ודעת הרמ"א דאין צריך לברך. וכתב המשנה ברורה (ס"ק מז) שאם כשחלץ את התפילין היתה דעתו להניחם לאחר זמן ולא מיד, גם לדעת הרמ"א צריך לברך. ולא נתבאר במשנה ברורה שיעור הזמן דנחשב הפסק המצריך ברכה כמניח שוב. ומדברי שולחן ערוך הגר"ז (או"ח סימן כה סכ"ט) משמע דעד ב' או ג' שעות אינו נחשב הפסק, שכתב שם וזה לשונו: "מי שחלץ את תפיליו והיה בדעתו שלא יחזור להניחן עד לאחר זמן מרובה כמו ב' או ג' שעות ואח"כ נמלך לחזור ולהניחן מיד צריך לחזור ולברך עליהם אבל אם בשעת חליצת התפילין היה דעתו לחזור ולהניחם מיד וחזרו ומניחן מיד א"צ לחזור ולברך עליהם מפני שכבר נפטרנו בברכה שברך עליהם כשהניחן בפעם א'", עד כאן לשונו. ומשמע דאם חלץ את התפילין לכמה שעות, ודאי דנחשב הפסק וצריך לחזור ולברך שוב. ולפי זה יש לומר אף לגבי מזוזה שהסירה לבדיקה, דאם עברו כמה שעות משעה שהסיר את המזוזה, יש לו לברך שוב כשמחזירה.

והוא כמחליף בית מזוזה שיהיה על דעת השולחן ערוך והרמ"א בפושט טליתו על דעת הלובשה מיד, וכן בחולץ תפילין על דעת להניחם מיד שוב, דדעת השולחן ערוך דצריך לברך ודעת הרמ"א דאין צריך לברך. וכתב המשנה ברורה (ס"ק מז) שאם כשחלץ את התפילין היתה דעתו להניחם לאחר זמן ולא מיד, גם לדעת הרמ"א צריך לברך. ולא נתבאר במשנה ברורה שיעור הזמן דנחשב הפסק המצריך ברכה כמניח שוב. ומדברי שולחן ערוך הגר"ז (או"ח סימן כה סכ"ט) משמע דעד ב' או ג' שעות אינו נחשב הפסק, שכתב שם וזה לשונו: "מי שחלץ את תפיליו והיה בדעתו שלא יחזור להניחן עד לאחר זמן מרובה כמו ב' או ג' שעות ואח"כ נמלך לחזור ולהניחן מיד צריך לחזור ולברך עליהם אבל אם בשעת חליצת התפילין היה דעתו לחזור ולהניחם מיד וחזרו ומניחן מיד א"צ לחזור ולברך עליהם מפני שכבר נפטרנו בברכה שברך עליהם כשהניחן בפעם א'", עד כאן לשונו. ומשמע דאם חלץ את התפילין לכמה שעות, ודאי דנחשב הפסק וצריך לחזור ולברך שוב. ולפי זה יש לומר אף לגבי מזוזה שהסירה לבדיקה, דאם עברו כמה שעות משעה שהסיר את המזוזה, יש לו לברך שוב כשמחזירה.

1. בביתאור הלכה (סימן כה ד"ה מהדיק ומברך) כתב וזה לשונו: "זה פשוט שאם מצא בטליתו כשהוא לבוש שאחת מציצותיו פסולין מן הדין ותקנו צריך לחזור ולברך", עד כאן לשונו. ולפי זה יש לומר דאף במזוזה שנמצאת פסולה, יש לחזור ולברך. וכן כתב הערוך השולחן (יו"ד סימן רפט ס"ד).

2. בביתאור הלכה (סימן כה ד"ה מהדיק ומברך) כתב וזה לשונו: "זה פשוט שאם מצא בטליתו כשהוא לבוש שאחת מציצותיו פסולין מן הדין ותקנו צריך לחזור ולברך", עד כאן לשונו. ולפי זה יש לומר דאף במזוזה שנמצאת פסולה, יש לחזור ולברך. וכן כתב הערוך השולחן (יו"ד סימן רפט ס"ד).

אלא שבערוך השולחן (יו"ד סימן רפט ס"ד) כתב וזה לשונו: "ואם נוטלה מהפתח לבדוקה ונמצאת כשירה

הנכנס לגור בדירה ומחליף את מזוזות הבית בחדשות, האם יברך בשעת קביעת המזוזות.

צריך לברך על קביעת המזוזות החדשות³.

מזוזה ששמים באופן זמני במקום מזוזה אחרת, וכן כשמחליף מזוזה באחרת מסיבה כלשהיא (והמזוזה הראשונה כשרה) - האם מברך על קביעתה. אין מברכים⁴.

בדין ברכה כשמחזיר מזוזה שנפלה.

אם גודל החדר בשיעור החייב במזוזה שהוא ד' על ד' אמות⁵ ויש בו צורת הפתח עם דלת, יש לחזור ולברך כשקובעה שוב⁶.

קנה דירה חדשה ואין בה מזוזות, ומשכיר אותה לאחר - על מי מוטלת החובה לקבוע מזוזה

השוכר חייב במזוזה שהיא חובת הדר⁷

היכן גובה קביעת מזוזה.

יש לקבוע בתחילת השליש העליון. ובדיעבד אם קבעה למעלה משליש העליון כשרה. אולם אם קבעה למטה משליש העליון פסולה, ומשום כן יש לזיזוהר שכאשר קובעה בתחילת שליש העליון, שלא לקבוע למטה משליש העליון וכאשר קשה לצמצם יש לקבוע קצת למעלה משליש העליון כדי לא להיכנס לחשש שירד קצת למטה משליש העליון⁸.

מי שקובע מזוזות בכמה מחדרי ביתו, כאשר בכל חדר יש שיעור החייב במזוזה, האם מברך ברכה אחת על כל המזוזות או מברך על כל חדר וחדר. יברך ברכה אחת על כל החדרים⁹.

על מנת להחזירן שפסק הרמ"א (שם) שאין לחזור ולברך. ולפי זה היה מקום לומר שאף במזוזה שנפלה אין לחזור ולברך מאותו טעם, כיון שאינו מסיח דעתו ממנה בכל שעה ושעה, כיון שבכל שעה מקיים את המצוה, ונחשב כמו תפילין בשעת התפילה. אולם בפתחי תשובה (יו"ד סימן רפט סק"א) כתב שאם נפלה המזוזה יש לברך כמו בנפל טליתו. ונראה שסבר שדוקא בתפילין שאף כאשר נשמטו ממקומם אף שנחשבים כמונחים בכיסם, מכל מקום כיון שהם עדיין נמצאים עליו ואינו מסיח דעתו מהם, משום כן אין צריך לברך כאשר מחזירים למקומם, אולם במזוזה שנפלה יש לומר שדומה לטלית שנפלה שיש לחזור ולברך כשקובעה שוב.

7. פסחים ד', וב"מ קב', יו"ד סי' רצא סעיף ב.

3. ע"פ שו"ת רבי עקיבא איגר מהדו"ק סימן ט'.

4. ביאור הלכה סימן כה סעי' יב שאם מחליף חוטים בציצית אינו מברך ורק אם מחליף בגד של ציצית אחר אז מברך והכא נמי במזוזה כיון שצורת הפתח קיימת א"כ המחייב קיים והוי כמחליף חוטים.

5. לשיטת החזו"א הוא 2.4 מטר על 2.4 מטר.

6. לכאורה היה מקום לומר שאם נפלה המזוזה ומחזירה אינו צריך לברך וכמו שמצינו בשולחן ערוך (או"ח סימן כה ס"ב) לגבי תפילין דאם נשמטו ממקומם צריך לחזור ולברך, וכתב המשנה ברורה (ס"ק מד) בשם השל"ה דמה שאין אנו נוהגים לברך כשנשמטו התפילין ממקומם, משום דבשעת תפלה מסתמא אינו מסיח דעתו מהם ונחשב כמו שחולצן

מי שקבע מזוזה ושכח לברך, האם יכול לברך לאחר שסיים את קביעת המזוזה. אם נזכר לאחר שסיים את קביעת המזוזה לא יברך. ואף אם נזכר מיד תוך כדי דיבור לא יברך¹⁰.

קנה דירה ועדיין לא נכנס לדור בה, אבל החל להכניס בה חפצים, ממתי חל חיוב מזוזה.

חיוב מזוזה חל בשעה שבא לגור בבית. ואם מניח חפציו שם קודם שבא לדור, יש מקום לומר שהבית יוגדר כ'בית האוצר' (מחסן) החייב במזוזה. אמנם כיון שיש הסוברים, שבית האוצר זה רק מחסן של יין שהוא חלק מהבית רק זה חייב במזוזה, אבל דירה חדשה שעדיין לא בא לגור בה אף שיש בה חפצים שלו אין דינו כבית האוצר, לכן נראה שיש לאכול בבית ארוחה, ואז יוכל לקבוע בו מזוזה בברכה ללא פקפוק¹¹.

חדר מדרגות המשותף לבני אשכנז ובני ספרד, כמנהג מי יש לקבוע מזוזה. יש לקבוע מזוזה כמנהג בני אשכנז, משום שכתב "בית יוסף" כשר גם למנהג בני ספרד, אולם כתב בני ספרד (ועלי"ש) אינו ודאי שכשר למנהג בני אשכנז¹².

האם בן אשכנז יכול לקבוע מזוזה הכתובה בכתב כמנהג בני ספרד ("ועלי"ש), וכן האם בן ספרד יכול לקבוע מזוזה הכתובה כמנהג בני אשכנז ("בית יוסף") כיון שלדעת המשנה ברורה יש חשש כשרות באותיות מסוימות בכתב ועלי"ש, על בן אשכנז להשתמש במזוזות הכתובות בכתב "בית יוסף" בלבד. ובדירה שכורה אפשר להקל בזה. ובן ספרד יכול להשתמש במזוזות הכתובות בכתב "בית יוסף"¹³

8. סי' רפט' סע' ב', ואם קבעה מתחת לשליש העליון עיי' שם בש"ך ס"ק ד' וט"ז שם ס"ק ג'.
9. רמ"א יו"ד סימן רפט סע' א'.
10. ש"ך יו"ד סימן יט' ס"ק ג', וכן בספר 'המספיק לעובדי ה" ח"ב עמוד רלח' רבי אברהם בן הרמב"ם כתב שאין לברך אחר שקבע, ועיי' מגן אברהם או"ח סימן יט' ס"ק א' שמשמע מדבריו שאפשר לברך גם אחרי קביעת המזוזה, וספק ברכות להקל. ולגבי תוכ"ד זו מח' אחרונים - עיי' בפרי חדש יו"ד סימן יט' סק"א, שמלה חדשה יו"ד סימן יט' סע' א' ובתבואות שור שם ס"ק ב' וכתרי שם ס"ק ג', ולמעשה אין מברכים.
11. עיי' או"ח סי' יט' במג"א ס"ק א', שו"ת רעק"א קמא סי' ט', ועייין שיטה מקובצת ב"מ קא'.
12. עיין הערה 13
13. במשנה ברורה (סי' לו' - 'צורת האותיות') כתב לגבי אות נ' שראשו כצורת אות ו' ולא כאות ז', וכן לגבי אות ש' עם מושב - שהן פסולות, כיון שהפרי מגדים' נשאר בצ"ע על כשרותו. וכיון שבני ספרד נהגו לכתוב ראש אות נ' כאות ו' ולא כאות ז', וכן אות ש' עם מושב, לדעת המ"ב אין להשתמש בכתב זה, ולכן אין לבן אשכנז לקבוע מזוזה הכתובה בכתב ועלי"ש. ולגבי דירה שכורה, כיון שחיוב המזוזה בה הוא מדרבנן כמבואר בתוספות מנחות (מד ע"א ד"ה טלית שאולה) ועבודה זרה (כא ע"א ד"ה אף במקום) וכן פסק שו"ת רבי עקיבא איגר (מהדו"ק סי' טו') - לכן בדירה שכורה אפשר לסמוך על דעת הפוסקים המכשירים באותיות הנ"ל (שולחן ערוך הגר"ז סי' לו', קסת הסופר סי' ה').

אם לא נכתב שם שד-י מאחורי המזוזה, האם זה מעכב.
אינו מעכב¹⁴.

משרד חדש שכבר קבעו בו מזוזה והחלו להשתמש בו, ורוצים לערוך "טקס קביעת מזוזה" במעמד רבנים ואישי ציבור, האם מותר להסיר לצורך כך את המזוזה.
אסור לעשות כן, ואפשר במקום זה לעשות 'חנוכת הבית' וכדו'¹⁵.

שליח שמינהו לקבוע מזוזות מי מברך על קביעתן, והאם יש שינוי בנוסח הברכה כשהשליח מברך

אם גם בעל הבית קובע מזוזה בברכה ומינה שליח לקבוע מזוזה נוספת, בעל הבית יברך ויוצא השליח בברכת בעל הבית. אולם אם אין בעל הבית קובע מזוזה אלא השליח קובע לבדו, השליח מברך בעצמו בנוסח הרגיל - "אקב"ו לקבוע מזוזה"¹⁶.

משרד או מקום שאין ישנים שם האם חייב במזוזה

כיון שאין ישנים שם כגון חנות, מסעדה, מפעל וכדו' יש לקבוע מזוזה בלא ברכה¹⁷.

עמוד תמיכה הקבוע באמצע חדר, ומשני צדיו נוצרה צורת הפתח האם צריך לקבוע שם מזוזה.

כיון שהעמוד נועד לתמיכה ולא לחלק את החדר לשנים לא נחשב צורת הפתח ואין צורך לקבוע שם מזוזה.

נוסח הברכה - לדעת הרמב"ם (הלכות ברכות פ"א הל' יב' - יג') יש שינוי בנוסח בין שליח המברך למחוייב בעצמו במצוה, אך ראשונים אחרים חולקים וסוברים שיש לומר נוסח אחד (עי' טור סי' רסה' לגבי מילה וכן בהגהות מימוניות הלכות מילה פ"ג אות ב'), ומהכרעת הרמ"א יו"ד סי' רסה' סע' ב' לגבי מילה נראה לומר נוסח אחד בברכה בין למחוייב במצוה ובין לשליח העושה אותה עבורו.

17. ישנה מחלוקת האם מקום שאינו משמש לשינה חייב במזוזה (עי' שו"ע יו"ד סי' רפ"ו סע' יא', ט"ז שם ס"ק י', פתחי תשובה שם ס"ק י'), ומספק יש לקבוע מזוזה בלי ברכה.

14. רא"ש הלכות מזוזה סימן יח', טור יו"ד סי' רפח', שו"ע שם סע' טו'.

15. טעם הדין - משום שאסור להוריד מזוזה שלא לצורך אפילו לזמן מועט, דגורם לביטול מצוות עשה. וכל זה במשרד שחיובו שנוי במחלוקת ובכל אופן יקבעו מזוזה בלא ברכה, אולם כאשר מדובר בבית שישנים בו וקביעת המזוזה נעשית בברכה, אין להסיר את המזוזה מטעם נוסף, שכאשר מסיר את המזוזה לזמן גדול כדי להתחייב בברכה, גורם ל'ברכה שאינה צריכה'.

16. דין זה זהה לדין שליח לבדיקת חמץ - עי' או"ח סימן תלב' סע' ב' ובמ"ב שם ס"ק י'. ולגבי

לעילוי נשמת

ר' חיים בן מסעודה ז"ל
נלב"ע יד תמוז תשנ"ג

לתרומות והנצחות, להערות
והארות, ולקבלת העלון במיל ניתן
ליצור קשר 052-7175517
a0527175517@gmail.com

לעילוי נשמת

מרת רחל בת מסעודה ז"ל
נלב"ע טו תמוז תשנ"א